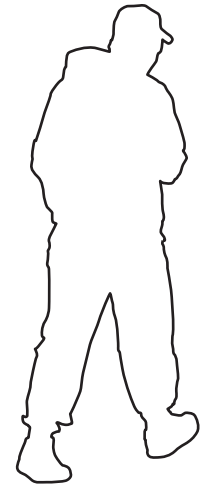

EL RAVAL

TERRITORI COSMOPOLITA

Com afavorir la barreja d'usos, cultures i classes sense excloure ningú?

El que havia estat el sector més buit de la Barcelona emmurallada, tapís d'hortes puntuat per hospitals i convents, és avui el barri més densament poblat de la ciutat. En l'evolució entre aquests dos extrems, el Raval s'ha enriquit a base de barreges i contrastos, però mai no ha aconseguit deslliurar-se dels efectes de la marginalitat.

El Raval ha estat sempre un territori al marge. Ja ho indica el seu nom, provinent de l'àrab *rabad*, que designava la població dels afores de les muralles a les medines medievals. Amb el mateix nom s'estigmatitzava el barri dels leprosos, les prostitutes o altres col·lectius exclosos de la ciutat intramurs. Ni tan sols un cop inclòs dins el recinte emmurallat, el Raval va deixar d'estar relegat a una posició retirada i tributària. En lloc de consolidar-se i fondre's amb la resta de la trama urbana, l'aleshores Barri de les Tàpies va romandre entapissat d'hortes i camps que, durant tres segles de crisis, setges i epidèmies, constituïrien un valuós rebost per a Barcelona.

L'insòlit buit emmurallat atrauria tres tipus d'institucions que en determinarien l'estructura urbana. D'una banda, els ordes religiosos, amb la voluntat d'allunyar-se del xivarri mundà sense exposar-se als perills del camp obert, hi construïrien nombroses esglésies i convents. De l'altra, s'hi aixecarien grans centres sanitaris i de beneficència on els malalts i els desvalguts poguessin gaudir del sol i l'aire lliure. Més tard, les

primeres indústries barcelonines hi trobarien terrenys amplis i apartats on poder emetre fums i sorolls sense molestar ningú. Però les fàbriques van portar amb elles les masses obreres i els seus voltants es van poblar de manera precipitada i precària. Així és com les seues religioses i sanitàries que havien flotat en un mar d'hortes i camps van quedar atrapades dins l'espessor d'un barri que, encara avui, és el més densament poblat de Barcelona.

La inversió topològica que havia convertit el buit en ple es completaria amb el buidat de molts dels grans edificis que, com pinyols, puntuaven la polpa residencial del barri. Alguns d'ells, desamortitzats i enderrocats, donarien pas a noves places; d'altres, reconvertits i oberts al públic, oferirien al barri la diafanitat dels seus patis i salons. Malgrat la força estructuradora d'aquests buits excepcionals, la precarietat dels habitatges i l'adjacència del Port i el Paral·lel van atraure una població tan cosmopolita com marginal. Proletaris, nouvinguts sense oportunitats, artistes bohemis i forasters de pas convertirien el barri en un eixam de contrastos on bordells i tavernes convivien amb botigues i tallers. Fins avui, la lògica del buidat ha intentat desembullar aquest món subterrani amb esventraments higienistes com la Rambla del Raval. Algunes d'aquestes operacions han aportat barreja d'usos i noves centralitats; d'altres, han gentrificat un barri que, encara avui, presenta mostres alarmants d'exclusió i marginalitat.

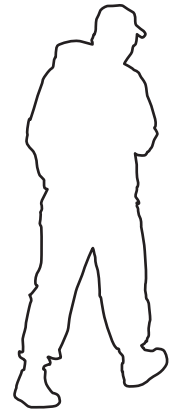
EL RAVAL TERRITORI COSMOPOLITA

- 1 Pati de les Dones CCCB
- 2 Plaça dels Àngels
- 3 Carrer Doctor Dou / Carrer Pintor Fortuny
- 4 Antic Hospital de la Santa Creu / Biblioteca de Catalunya / Institut d'Estudis Catalans
- 5 Carrer Hospital
- 6 Carrer d'en Roig
- 7 Plaça Sant Llàtzer
- 8 Rambla del Raval
- 9 Jardins de Sant Pau del Camp
- 10 Plaça Salvador Seguí

EL RAVAL

TERRITORIO COSMOPOLITA

¿Cómo propiciar la mezcla de usos, culturas y clases sin excluir a nadie?

El que había sido el sector más vacío de la Barcelona amurallada, tapiz de huertas puntuado por hospitales y conventos, es hoy el barrio más densamente poblado de la ciudad. En la evolución entre estos dos extremos, el Raval se ha enriquecido a base de mezclas y contrastes, pero nunca ha conseguido deshacerse de los efectos de la marginalidad.

El Raval ha sido siempre un territorio al margen. Ya lo indica su propio nombre, proveniente del árabe *rabad*, que designaba a la población de las afueras de las murallas en las medinas medievales. Con el mismo nombre se estigmatizaba el barrio de los leprosos, las prostitutas u otros colectivos excluidos de la ciudad intramuros. Ni siquiera una vez incluido dentro del recinto amurallado, el Raval dejó de estar relegado a una posición retirada y tributaria. En lugar de consolidarse y fundirse con el resto de la trama urbana, el entonces Barrio de las Tapias permaneció tapizado de huertas y campos que, durante tres siglos de crisis, asedios y epidemias, constituirían una valiosa despensa para Barcelona.

El insólito hueco amurallado atraería tres tipos de instituciones que determinarían su estructura urbana. Por un lado, las órdenes religiosas, con la voluntad de alejarse del alboroto mundano sin exponerse a los peligros del campo abierto, construirían numerosas iglesias y conventos. Por el otro, se levantarían grandes centros sanitarios y de beneficencia donde los enfermos y los desvalidos pudieran disfrutar del sol y el

aire libre. Más tarde, las primeras industrias barcelonesas encontrarían terrenos amplios y apartados donde poder emitir humos y ruidos sin molestar a nadie. Pero las fábricas trajeron consigo a las masas obreras y sus alrededores se poblaron de forma apresurada y precaria. Así es como las sedes religiosas y sanitarias que habían flotado en un mar de huertas y campos quedaron atrapadas dentro del espesor de un barrio que, todavía hoy, es el más densamente poblado de Barcelona.

La inversión topológica que había convertido lo vacío en lleno se completaría con el vaciado de muchos de los grandes edificios que, como huesos de fruta, puntuaban la pulpa residencial del barrio. Algunos de ellos, desamortizados y derrocados, darían paso a nuevas plazas; otros, reconvertidos y abiertos al público, ofrecerían al barrio la diafanidad de sus patios y salones. A pesar de la fuerza estructuradora de estos huecos excepcionales, la precariedad de las viviendas y la adyacencia del Puerto y el Paralelo atrajeron a una población tan cosmopolita como marginal. Proletarios, recién llegados sin oportunidades, artistas bohemios y forasteros de paso convertirían el barrio en un enjambre de contrastes donde burdeles y tascas convivían con tiendas y talleres. Hasta hoy, la lógica del vaciado ha intentado desenredar ese mundo subterráneo con eventraciones higienistas como la Rambla del Raval. Algunas de estas operaciones han aportado mezcla de usos y nuevas centralidades; otros, han gentrificado un barrio que, todavía hoy, presenta muestras alarmantes de exclusión y marginalidad.

